

Zastrupitve z gobami

Vsako leto v poznem poletju in jeseni zrastejo po naših gozdovih in travnikih številne gobe. Nabiranje gob, ko se človek sprehodi po naravi, pomeni vsekakor rekreacijo, ki se čedalje bolj širi. Žal, da se takšno razvedrilo včasih za nabiralca in vse uživalce gob konča lahko tudi precej neprijetno; v izjemnih primerih celo tragično. Tako smo v pretekli sezoni leta 1967 registrirali na stalni internistični službi interne klinike v Ljubljani spričo »plodovite gobarske sezone« kar nad 80 raznih zastrupitev z gobami; od tega 6 zelo hudih primerov. Vzrok tako pogostim zastrupitvam z gobami je po eni strani preveliko amaterstvo pri nabiranju gob, ko nabiralec nima dovolj praktičnega izkustva v poznavanju posameznih sort. Tako vemo za primer, ko je nabiralec hodil po gozdu s košaro, v drugi roki pa je imel knjigo o gobah. Toda barvne ilustracije v knjigi so bile zelo medle in nikakor niso zadoščale za razpoznavo posameznih gob. Če gre za docela razvite in dozorele gobe, zamenjava med posameznimi zvrstmi ponavadi ni možna, kaj lahko pa se to pripeti pri mladih, še nedozorelih oblikah, ko npr. kdo vidi v malih gobicah prikupne okusne šampinjone, pa gre dejansko za hudo strupeni kukmak.

Po drugi strani pa se dogodi celo, da prevelika vnema, če že ne strast, pri nabiranju res užitnih gob včasih pripomore tudi do kasnejših nevšečnosti v prebavilih. Tako se neredko primeri, kot se je v neki družini. Odpravili so se na nedeljski izlet in ob tej priliki nabrali kar lepo bero užitnih jurčkov in lisičk. Nekaj so jih pospravili že v nedeljo zvečer, nekaj pa za kosilo naslednjega dne. Toda ker je bilo gob še zadosti, so jih imeli na mizi tudi tretji dan. Tedaj pa so se po obedu pri vsej družini pojavile prebavne motnje v obliki bljuvanja in drisk. Ta primer smo navedli zato, ker ni redek in ker nas opozarja, da so pod določenimi pogoji lahko strupene tudi užitne gobe. Kot je znano, vsebujejo namreč gobe precej beljakovin. Zato jih skušajo nekateri uporabiti, da bi z njimi nadomestili meso. Toda beljakovine v gobah le niso polnovredne in ne morejo nadomestiti živalskih beljakovin. Vrh tega so beljakovine nasploh zelo ugodno gojišče za najrazličnejše bakterije. Te se pa v gobah, ki po nekaj dni stoje, tudi če so shranjene v običajnem hladilniku, močno razmnože. Pod vplivom bakterij nastajajo razni razpadni produkti beljakovin, med drugim feniletilamin, ki so strupeni in lahko povzročijo hude prebavne motnje v smislu bljuvanja in drisk, skratka, razvije se bolezenska slika akutnega gastroenteritisa, v izjemnih primerih pa tudi toksičnega hepatitisa. Podobno se pripeti tudi, če uživamo pogrete gobe. Po vsem tem je vsekakor na dlani, da moramo užitne gobe porabiti vsaj 24 ur po nabiranju, tudi če jih imamo shranjene v hladilniku. Že pripravljene gobe, če nam jih kaj ostane, pa zavržemo, ker jih nikakor ne smemo pogrevati. Toliko na kratko o zastrupitvah z užitnimi gobami.

Nasploh vlada med ljudmi glede »razstrupljanja« nekaterih gob še mnogo zmotnih naziranj. Tako npr. menijo nekateri, da se da morebitni strup odstraniti

ali uničiti, če odlijemo vodo, s katero smo gobe poparili; to velja sicer za mavrahe, ne pa za druge gobe. Nadalje, da gobam odvzamemo morebitni strup, če jim prilijemo kis. Prav tako ne drži, da se izkaže strupenost gob, če srebrna žlica poleg njih potemni. Pa tudi s konserviranjem — s sušenjem in vlaganjem — ne moremo uničiti vseh strupov. Večina hudih in nevarnih strupov obstane namreč tudi pri visoki temperaturi, ker so, kot pravimo, termostabilni.

Med neužitnimi ali strupenimi gobami, ki so v pretežni meri vzrok zastrupitev, so večja, toda manj nevarna skupina številne gobe, kot npr. tigrasta kolobarnica, vražji goban, brezova sirovka, smrdljiva golobica, strupena prašnica in še nekatere. Za vse te zastrupitve (je značilno, da se prvi znaki pojavijo v kratkem času, čez pol do dve uri. Nenadoma prične bolnik močno bljuvati, slabi ga, toži zaradi krčev v želodcu, kaj hitro pa ga žene tudi na blato. Včasih je bolezenska slika dokaj dramatična, ker pogostno bruhanje in driske bolnika močno prizadenejo, krvni pritisk se mu zniža, pulz je pospešen. Poleg hujšega akutnega gastroenteritisa grozi takemu bolniku nevarnost zaradi izgube tekočin in soli; pojavijo se znaki izsušitve, lahko pa preti tudi okvara ledvic, zlasti pri otrocih in starejših osebah. Seveda je v vsakem takem primeru potrebna zdravniška pomoč. Z nadaljnjim pospeševanjem bljuvanja, predvsem pa z izpiranjem želodca odstranimo prizadetemu še preostalo želodčno vsebino. To napravimo seveda tudi vsem drugim osebam, ki so hkrati jedle iste gobe, a se opisani simptomi pri njih še niso pojavili. Na srečo sodijo gobe med težje prebavljive jedi, ki ostanejo dalj časa v želodcu, tako da jih lahko odstranimo iz želodca tudi še po nekaj urah. Nadalje damo bolniku živalsko oglje, ki je s svojo obsežno površino odličen adsorbens za črevesno vsebino. Bolnikom, ki so zaradi bruhanja in drisk močno izsušeni in so izgubili precej soli, pa je nujno potrebno nadomestiti izgubljeno tekočino v obliki intravenozne kapalne infuzije (fiziološka raztopina, Ringer itd.). Z vsemi navedenimi ukrepi se stanje že po nekaj urah navadno povsem zboljša, morebitne kasnejše komplikacije pa so redke.

Posebno obliko zastrupitve z gobami opažamo pri nekaterih vrstah mušnic. Tu gre za tako imenovani »Pantherina sindrom«. Zastrupitev sama je dokaj podobna kot pri volčjih češnjah, zdravilo atropinu, beladoni in podobnih preparatih. Kmalu po zaužitju teh gob postane bolnik vznemirjen, pulz pospešen, zenici široki, koža pa v celoti pordela. Močnemu nemiru se sčasoma pridruži popolna zmedenost, pomanjkanje krajevne in časovne orientacije, vrh tega se pojavijo halucinacije celo v taki meri, da je potrebno včasih prehodno zdravljenje v psihiatrični ustanovi. Na srečo se v nekaj dneh stanje umiri, zboljša in popravi, tako da navadno tudi ni ugotoviti kakih kasnejših posledic. Smrtnost v teh primerih je redka.

Povsem drugačna pa je bolezenska slika, če gre za tako imenovani »muskarinski sindrom«. Strup muskarin, ki je termostabilen, draži namreč vagus in so temu ustrezni tudi bolezenski simptomi: občutek vročine, močno slinjenje in znojenje, motnje vida, ozki zenici, počasen pulz, hude trebušne kolike in driske. Poleg splošnih terapevtskih ukrepov je tu na mestu aplikacija antidota v obliki injekcij atropina.

Končno velja kot zanimivost omeniti gobo tintnico (*Cuprinus atramentarius*). To je užitna goba, ki sama ne povzroča nikakih nevšečnosti. Če pa kdo po uživanju te gobe, bodisi neposredno potem ali celo dva do tri dni pozneje popije tudi manjšo množino alkohola, se v kratkem času razvije prav taka reakcija, kot jo opažamo pri osebah, ki se zdravijo zaradi alkoholizma s tabletami antabus ali tetidis, pa

medtem popijejo nekaj alkohola. Pojavi se rdečica obraza, glavobol, nemir, hitro utripanje srca, bolnik je ves prestrašen. Opisana bolezenska slika je kratkotrajna in sama po sebi kmalu preide.

Najnevarnejše posledice pa ima zastrupitev s hudo strupeno gobo — zeleno mušnico, imenovano tudi strupeni kukmak (*Amanita phalloides*). Zlasti mlade kukmake je kaj lahko zamenjati z mladimi šampinjoni ali sivkami, zato te zastrupitve niso tako redke.

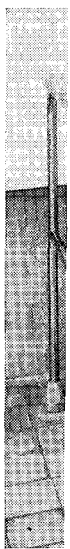

Skoro vsako leto opazujemo tudi pri nas po več takih primerov, od katerih so se nekateri končali celo smrtno. Značilno in na žalost tudi usodno za zastrupitve z zeleno mušnico je, da se prvi znaki zastrupitve pojavijo dokaj pozno, šele čez šest, včasih pa tudi šele čez 24 ur. Zato moramo pri vsaki zastrupitvi z gobami, kjer se bolezenski znaki pojavijo kasneje kakor po šestih urah, bolnika nemudoma napotiti v bolnišnico zaradi nujnega zdravljenja. Kot že rečeno, se po šest ali več ur dolgem mirnem intervalu pojavijo prvi znaki: bolnik prične močno bruhati, hkrati ga silno žene na blato, ki je često tudi krvavo; v kratkem času je ves hudo prizadet, obliva ga hladen znoj, zaradi okvare srca in ožilja je pulz močno pospešen in komaj otipljiv; čeprav je želodec že zdavnaj prazen, ga še vedno sili na bruhanje. Sčasoma se bolniku zoži tudi zavest.

Zelena mušnica vsebuje več strupov: faloin, faloidin in več vrst amanitina; vsi so kemično ciklopeptidi in jih s kuhanjem ne moremo uničiti. V enem strupenem kukmaku, ki je težak približno 30 gramov, je v celem nekaj manj kakor dve tisočinki grama poprej navedenih strupov. Ti zadoščajo za dve do tri smrtne doze pri odrasli osebi; pri otroku so smrtne doze seveda še znatno nižje. Vsi ti strupi že v miligramskih množinah delujejo močno kvarno predvsem na jetra, srčno mišico in ožilje. Zaradi tega lahko bolnik že v kratkem času umre, omaga mu srce in ožilje. Posebno nevaren pa je učinek strupov na jetrno tkivo. Celice v jetrih prične odmirati, že po enem ali dveh dneh se pojavi zlatenica zaradi toksičnega hepatitisa. Funkcija tega za telo tako nujno potrebnega organa v nekaj dneh povsem odpove — bolnik je močno rumen, sčasoma se razvije jetrna koma, v kateri končno tudi umre. Nadaljnja nevarnost preti končno še od ledvic, ko bolnik ne izloča več urina in umre lahko zaradi akutne renalne insuficience.

Izkušnje so pokazale, da je možno z vsemi razpoložljivimi zdravilnimi ukrepi rešiti le tiste primere — in še teh ne vseh —, ki pridejo pravočasno v bolnišnico ali pa so pri njih dovolj zgodaj pomislili na možnost zastrupitve. V dragoceno pomoč pri razpoznavi so nam tudi nekatere biokemične preiskave, kjer lahko v zelo kratkem času (dveh urah), takrat ko bolnik še nima zlatenice, ugotovimo, ali so jetra okvarjena ali ne. Zaradi razpada jetrnega tkiva se namreč vrednosti nekaterih fermentov v krvi izredno povečajo. To so tako imenovane transaminaze (SGOT, SGPT); nadalje opazujemo tudi izredno hitro znižanje protrombina v krvi. Tako lahko pričnemo tudi v dvomljivih primerih s pravočasnim zdravljenjem. Bolniku izperemo želodec (tudi še po 14 urah smo našli v želodcu ostanke gob!), ordiniramo živalsko oglje in spazmolitika. Nadalje nadomestimo izgubljeno tekočino s fiziološko raztopino, z Ringerjem, s plazmo in po potrebi tudi s transfuzijo konservirane krvi. Predvsem pa je važno, da bolnik dobi zelo velike doze hidrokortizona parenteralno. Hormonski preparat žleze nadobistnične skorje odvzame jetrnemu tkivu strup in ga zavaruje. Uspehi s tem zdravilom so spodbudni, saj nam je v zadnjih letih na interni kliniki v Ljubljani uspelo na ta način ozdraviti večino teh hudih zastrupitev. Seveda je bila pot do popolnega ozdrav-

ljenja daljša in je prebolevanje trajalo več tednov. Vnovič pa velja opozoriti na okoliščino, ki je tako značilna za to zvrst zastrupitev z gobami, da se namreč prvi znaki pojavijo šele čez šest ur ali kasneje. Zato je treba pri kakršnikoli trebušnih slabostih, pri bljuvanju in driskah, ki so se razvile šest ali več ur po zaužitju gob, vselej pomisliti na možnost zastrupitve s strupenim kukmakom in bolnike nemudoma napotiti v bolnišnico. Tam bodo v kratkem času lahko razjasnili, ali gre za hudo zastrupitev z gobami ali ne.

S tem sestavkom nismo imeli namena, da bi kogarkoli odvrčali od nabiranja in uživanja užitnih gob. Hoteli smo le opozoriti na nevarnosti, ki se lahko pripete pri uživanju strupenih gob ali pa tudi užitnih, če niso primerno pripravljene. Vsekakor mora spričo aktualnosti te problematike biti o tem poučena tudi medicinska sestra, da bo na svojem področju znala v vsakem primeru ustrezno svetovati oziroma ukrepati.

T(1
	nih
	nm
	nm
	nm
	:g
Dobavimo ga v ločenih delih, ki jih sestavimo s šestimi vijaki. Izdeluje in dobavlja:	
ZAVOD ZA REHABILITACIJO INVALIDOV Ljubljana, Linhartova 51	